

Experiències

Esaged: història d'una ambició col·lectiva

Ramon Alberch

President del Consell Assessor de l'Esaged

Alfred Mauri

Professor de l'Esaged

Remei Perpinyà

Cap d'estudis de l'Esaged

1. Introducció

L'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents (Esaged) és una de les fites més importants de l'arxivística catalana i espanyola dels últims anys. Una fita perseguida per l'Associació d'Arxivers de Catalunya (AAC), que des dels seus orígens ha estat conscient que el futur de la professió es juga en el camp de la formació i ha lluitat per aconseguir uns estudis específics de rang universitari. Si l'any 1985, any de creació de l'AAC, ja era un problema la inexistència d'uns estudis específics d'Arxivística, l'any 2000 la profunda transformació econòmica i social creava una situació insostenible per al desenvolupament de la professió. La irrupció de les tecnologies de la informació, la consolidació d'una societat democràtica i els canvis legislatius en matèria d'accés i de protecció de dades han significat reptes nous per a la professió: demanda de nous professionals qualificats, la irrupció de nous temes en l'arxivística tradicional, com ara la gestió dels documents electrònics, la consolidació d'una metodologia de gestió documental que aposta per la racionalització del procés documental des de la seva gestació o l'extraordinari impuls de les edicions i les publicacions específiques. En conseqüència, l'exercici de la professió ja no és possible sense una formació sòlida i el desenvolupament de l'arxivística com a ciència tampoc és possible sense un centre de recerca que analitzi aquestes transformacions i investigui en noves tècniques i noves metodologies.

No podem oblidar tampoc que l'Estat espanyol ha estat i encara és un cas a part a Europa. Gairebé tots els països europeus tenen estudis específics d'Arxivística de rang universitari. En algun cas són mestratges, en

altres casos són diplomatures, en algun cas van lligats a facultats de lletres de la branca de la història, en altres casos van lligats a facultats de ciències de la informació, però tots ofereixen un programa propi i específic d'arxivística.

En aquest sentit, l'Esaged ha permès començar a redreçar aquesta situació anòmala, en crear uns estudis de segon cicle universitaris amb un programa curricular nou i que afronta aquests reptes. Aquest text explica, en primer lloc, la trajectòria que ha fet possible la creació de l'Esaged; en segon lloc, els orígens i el funcionament de l'Escola i, per últim, els plans de futur. L'Esaged va iniciar les seves passes el 2002 i l'any 2004 es gradua la primera promoció de l'escola. Sembla, doncs, un bon moment per fer balanç del que ha estat i de fins on arriba la seva ambició.

2. Els antecedents: crònica d'una trajectòria

Tal com hem exposat a la introducció, l'Associació d'Arxivers de Catalunya sempre ha estat conscient que la formació és el tema clau per al desenvolupament de l'arxivística catalana. Per això des dels orígens ha impulsat moltes activitats de cara a la seva promoció. En aquest text, no es tracta de fer balanç de quina ha estat la política formativa de l'AAC, sinó de relatar quines de les actuacions empreses per l'associació han estat les bases que han conduït fins a la creació de l'Escola. Tres fets són claus: el primer és l'organització del mestratge en arxivística, el segon és la lluita a favor de la llicenciatura i el tercer és la implicació de la resta de la comunitat arxivera de l'Estat en aquesta lluita.

2.1. El Mestratge d'Arxivística

L'AAC l'any 1989 va recollir aquestes necessitats de formació d'alt nivell que tenien els professionals de l'arxivística així com les necessitats per part d'institucions i empreses de disposar de persones formades en la gestió dels documents i dels arxius i va iniciar una col·laboració amb l'Institut d'Estudis Medievals de la UAB per organitzar el Mestratge d'Arxivística. Així s'omplia un buit clamorós en el camp de la formació universitària i s'iniciava el camí per a una plena normalització dels estudis d'arxivística.

De l'èxit d'aquella iniciativa n'és un reflex el fet que al llarg dels anys 1989-2003 s'organitzaren cinc edicions de l'esmentat Mestratge a la UAB i que, en paral·lel, es va estendre aquesta col·laboració amb l'organització del mestratge a les universitats de diferents ciutats catalanes: Universitat de Girona, Universitat de Lleida i Universitat Rovira i Virgili

de Tarragona. I també l'organització d'estudis de postgrau per a tècnics mitjans en arxivística a la Fundació Universitària del Bages i a la Universitat Rovira i Virgili.

Arran de l'èxit observat en l'experiència catalana, aquestes propostes de formació de tercer cicle s'han estès a altres universitats de l'Estat espanyol. Ara podem trobar la convocatòria de mestratges similars a universitats com ara la Carlos III de Madrid o la de Sevilla.

El Mestratge d'Arxivística, en les seves vuit edicions, plantejava un programa d'arxivística general destinat a omplir el buit produït per la manca d'uns estudis superiors oficials (llicenciatura). De les diferents edicions del mestratge han sortit aproximadament 350 titulats i treballs de recerca que han permès impulsar notablement la recerca en la ciència arxivística. Es pot dir que la major part dels arxiviers en exercici incorporats a partir de 1989 s'han format en alguna de les edicions del mestratge. En aquest sentit, el mestratge ha estat molt important de cara a la formació i la professionalització de l'arxivística catalana.

El mestratge ha estat també el laboratori en què s'ha pogut experimentar el disseny curricular dels estudis d'arxivística. Gràcies a l'experiència adquirida en el mestratge ha estat possible elaborar el programa d'estudis en arxivística que posteriorment es va aplicar al Graduat Superior en Arxivística i Gestió de Documents.

Tanmateix, el mestratge tenia les seves limitacions com a substitut d'estudis superiors oficials. En primer lloc, en no ser uns estudis reglats no es pot exigir com a requisit imprescindible en unes oposicions per cobrir places específiques de l'Administració. Si bé és cert que els arxius de les diverses administracions públiques han apostat pel mestratge i l'han recolzat introduint-lo com un dels mèrits preferents en la convocatòria de places de la funció pública, en aquests moments cal fer un pas endavant per tal de buscar un tipus de formació que es pugui exigir com a requisit per a poder cobrir places d'arxiver de l'administració pública. En segon lloc, els mestratges, tal com s'han entès fins ara, estaven destinats a formar professionals molt especialitzats en alguna branca del coneixement segons la demanda provocada pel mercat laboral. En aquest sentit, els mestratges estan més destinats a l'especialització i justament el seu caràcter no reglat, temporal i flexible permet anar cobrint les necessitats laborals d'especialistes, però en canvi no són un bon substitut d'estudis que requereixen continuïtat i que cobreixen la formació bàsica d'una disciplina. El tercer cicle és un marc adequat per propiciar estudis en alguna de les especialitzacions de l'arxivística, com ara la gestió dels documents electrònics o la gestió dels documents audiovisuals i gràfics, però no és el marc adequat per a uns estudis generalistes d'arxivística. En tercer lloc, el mestratge tampoc no permet un marc adequat per a propiciar la investigació i aquesta és una de les assignatures pendents de l'arxivística catalana.

2.2. La lluita per la llicenciatura

Des dels seus inicis, l'AAC ha tingut una posició clara i ha lluitat reiteradament per aconseguir una formació universitària.

*"L'Associació d'Arxivers de Catalunya ha manifestat reiteradament la seva preocupació davant la mancança d'una titulació universitària superior d'arxivística, l'objectiu de la qual seria la formació dels futurs arxivers en els diferents nivells de responsabilitat. Aquesta ha estat la preocupació principal que va conduir l'AAC a defensar una titulació pròpia, fins i tot en aquells moments confusos quan es pretenia diluir i minimitzar els nostres estudis dins els plans d'estudis de ciències de la documentació"*¹.

L'any 1987, davant d'una proposta que pretenia integrar l'estudi de l'arxivística en una boirosa proposta de llicenciatura de ciències de la documentació, l'AAC va emprendre diverses accions oposant-s'hi. Es va difondre un manifest ("La posició de l'Associació d'Arxivers de Catalunya davant la proposta de diplomatura i llicenciatura en Ciències de la Documentació", 1989) i es van fer una sèrie de contactes i entrevistes amb representants dels organismes competents en matèria educativa per tal d'exposar la necessitat d'una formació específica. El 1991, es va redactar un manifest impulsat per l'AAC i per la resta de la comunitat arxivística de l'Estat: "Per a uns estudis universitaris d'arxivística a l'Estat espanyol".

Continuant amb aquesta línia de treball i per tal de conèixer amb precisió els referents europeus en matèria educativa, es va organitzar el 1992 la Jornada d'Estudi i Debat sobre els estudis d'arxivística a l'Europa Comunitària, on es van presentar cinc models formatius corresponents a França, Itàlia, Holanda, Gran Bretanya i Alemanya.

L'embranchida definitiva a favor de la llicenciatura es va donar durant els quatre anys de la Junta presidida per Mariona Corominas, cap de l'Arxiu del Parlament de Catalunya. El juny de 1997, la junta directiva de l'Associació d'Arxivers de Catalunya va crear una Comissió d'Estudis en Arxivística² amb l'encàrrec d'elaborar les directrius generals de la formació, de proposar el disseny curricular dels estudis d'arxivística i de valorar les vies d'implantació dels estudis superiors. Els resultats del treball de la Comissió es van presentar en una ponència a la Jornada d'Estudi i Debat *D'ofici a ciència: l'arxivística a la Universitat*, celebrada el 4 de juny de 1998. La ponència, sota el títol de "El programa d'estudis universitaris en arxivística: una proposta"³, plantejava les bases teòriques de com havia de ser la formació per tal de capacitar arxivers generalistes a través de la formació universitària de segon cicle i arxivers especialistes a través del tercer cicle. La proposta formulava la necessitat de donar una formació de caràcter general en el segon cicle que capacités els alumnes per treballar amb arxius històrics i arxius administratius partint de la base d'una concepció integrada de l'arxivística que equilibrés els coneixements de base més històrica i els de la gestió

de documents i que poguessin ser aplicables tant en arxius de l'administració pública com en arxius de l'empresa privada.

La ponència també presentava un programa d'estudis estructurat en nou àrees i vint-i-una assignatures distribuïdes en dos cursos que pretenia recollir tots els coneixements necessaris per a la pràctica de l'arxivística i que volia convertir-se en el referent teòric sobre el qual bastir qualsevol pla d'estudis.

Finalment, el text exposava les tres vies possibles d'articulació d'uns estudis universitaris: a) l'aprovació d'una llicenciatura d'arxivística i gestió documental de segon cicle amb unes directrius pròpies conduents a l'obtenció d'un títol oficial; b) l'adequació dels estudis d'arxivística en el marc d'un pla d'estudis desenvolupat a partir d'unes directrius oficials aprovades de disciplines afins (documentació, humanitats...); c) la creació d'un graduat superior d'arxivística i gestió documental com a títol propi d'una universitat. La conclusió fou que caldria intensificar les converses i les negociacions amb els organismes universitaris i de govern de l'Estat per aconseguir a curt termini una formació universitària específica en arxivística.

La significació d'aquesta jornada va ser molt alta. Primer, perquè va aconseguir consensuar entre els arxivers catalans una proposta formativa. En aquest sentit, cal dir que la proposta que va exposar la Comissió va ser el resultat d'intensos debats, no només entre els membres de la mateixa Comissió, sinó entre un ampli ventall de representants de diferents sectors de l'arxivística que, reunits en diverses ocasions, van incorporar les diferents sensibilitats i, per descomptat, van enriquir les conclusions. Segon, perquè es va convertir en el referent a nivell de tot l'Estat espanyol per elaborar una proposta conjunta de les associacions espanyoles d'arxivers sobre la titulació universitària. I, tercer, perquè les bases teòriques i el programa d'estudis van ser el fonament de l'actual Graduat Superior en Arxivística i Gestió de Documents.

2.3. "Propuesta de Licenciatura en Archivística y Gestión de Documentos"

La Junta de l'Associació d'Arxivers de Catalunya era conscient que si calia treballar per a l'obtenció d'un títol oficial calia implicar-hi tot el col·lectiu d'arxivers de l'Estat. Per això, paral·lelament a l'organització de la Jornada d'Estudi i Debat, va promoure la convocatòria d'una reunió de totes les associacions d'arxivers espanyoles per tal de debatre el tema de la formació universitària. Aquesta reunió va tenir lloc el 28 de març de 1998 a la seu d'Anabad a Madrid. L'èxit de la convocatòria, en què van assistir representants de pràcticament totes les associacions, demostrava la importància que tot el col·lectiu donava al tema de la formació.

En aquella reunió es van determinar les bases del treball futur. Es va

crear el Grupo de Trabajo de la Licenciatura en Archivística (format per representants de cadascuna de les associacions d'arxiviers d'Espanya), amb els objectius següents: formular les directrius generals sobre els estudis universitaris en arxivística, elaborar un pla d'activitats i un calendari de reunions per establir els contactes institucionals i nomenar un Grupo de Trabajo Ejecutivo⁴, encarregat de redactar les directrius generals i establir els contactes institucionals.

Al llarg de 1998, es va treballar en l'elaboració de les directrius generals. La metodologia de treball afavoria la participació i el consens de tot el col·lectiu, ja que cada associació representada en el Grupo de Trabajo de la Licenciatura tenia la comesa de presentar una proposta d'estudis superiors consensuada en les seves respectives comunitats territorials, com a primer pas per a la redacció d'un document comú. Els resultats de cada comunitat territorial les recollia el Grupo de Trabajo Ejecutivo, que les posava en comú per tal que fossin debatudes pel Grupo de Trabajo de la Licenciatura. La segona reunió de tot el Grupo de Trabajo es va fer el dia 5 de juny a Barcelona, aprofitant la Jornada d'Estudi i Debat en què l'AAC va presentar la proposta catalana. El 17 d'octubre de 1998 es van tornar a reunir els representants de les associacions d'arxiviers espanyols per tal d'aprovar el text titulat: *Propuesta de Licenciatura en Archivística y Gestión de Documentos*. Més endavant, el gener de 1999, es va redactar un document que explica les bases teòriques de la proposta, titulat *La Archivística y las Ciencias de la Información*. Durant els primers mesos de 1999, es van recollir adhesions a la proposta entre els agents socials implicats tant de l'àmbit acadèmic com de l'àmbit professional. I finalment, el juny de 1999, es va presentar la proposta juntament amb les adhesions al Consejo de Universidades, òrgan competent en l'aprovació de noves titulacions.

La proposta presentada al Consejo de Universidades no ha reeixit. En un primer moment, perquè l'obtenció d'un títol oficial és un procés administratiu lent i costós i es va presentar en un moment en què la universitat espanyola es trobava en una dinàmica d'inflació de titulacions i, per tant, els òrgans competents eren reticents a l'aprovació de noves llicenciatures. A l'actualitat, la proposta està aturada perquè la universitat està patint una transformació molt profunda derivada de la necessitat d'articular el sistema educatiu al voltant de l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior. Això vol dir que les actuacions que es fan de cara a aconseguir el títol oficial han d'anar d'acord amb les noves directrius emanades del Ministerio de Educación y Ciencia.

El fet que la proposta no hagi reeixit fins al moment no significa que l'esforç esmerçat no hagi estat profitós. Ans al contrari, la feina feta ha permès articular uns canals de comunicació continuats entre totes les associacions d'arxiviers espanyoles (a partir del tema de la formació i gràcies a les reunions fetes entre totes les associacions es va crear una Coordinadora que les aplega totes i que debat i tracta les qüestions que afecten tota la comunitat arxivística d'Espanya). També ha permès con-

sensuar un tema que a nivell espanyol és molt controvertit i la professió està majoritàriament a favor de les directrius que emanen del text *Propuesta de Licenciatura en Archivística y Gestión de Documentos*. A més, ha establert els fonaments teòrics i les directrius generals que han de guiar un pla d'estudis en Arxivística. Aquests fonaments continuen encara essent vàlids avui en dia; per tant, han de servir de base per a tornar a endegar propostes concretes de com s'adequa aquesta formació al nou sistema universitari.

3. L'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents: una realitat

3.1. Els orígens de l'Escola

Els contactes institucionals que l'AAC va mantenir a partir de 1999 amb diversos organismes tant acadèmics com governamentals van permetre arribar a la conclusió que la via més ràpida per aconseguir uns estudis superiors era que una universitat catalana creés un títol propi d'Arxivística. A més, l'opció d'organitzar un títol propi ja havia estat contemplada com una de les vies possibles per articular uns estudis universitaris en la ponència presentada a la Jornada d'Estudi i Debat de 1998.

La Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), que ja havia organitzat cinc edicions del Mestratge d'Arxivística conjuntament amb l'AAC, va ser molt receptiva a la demanda de l'Associació i, la primavera de l'any 2001, va donar llum verda al projecte. La UAB va posar tot el seu equip a disposició de la Comissió⁵, que havia de redactar el pla d'estudis i cercar la fórmula administrativa més adient per organitzar el graduat. El Pla d'estudis fou redactat prenent com a base la *Propuesta de Licenciatura en Archivística y Gestión de Documentos* i va comptar amb l'assessoria dels experts en organització acadèmica de l'Oficina de Qualitat i Innovació docent (actual oficina de Planificació i Qualitat). Paral·lelament, es va decidir encarregar l'organització d'aquests estudis a la Fundació Universitat Autònoma de Barcelona (FUAB). Com a corol·lari de tot aquest procés, el febrer de 2002, la FUAB creava l'Escola Superior en Arxivística i Gestió de Documents i s'instrumentaven els mecanismes adients per al seu funcionament: s'aprovà la constitució del reglament de funcionament i del Consell Assessor, es ratificà el Pla d'estudis i es creà la pàgina web.

Ahora es procedí a la difusió dels estudis mitjançant la presència a la Fira de l'Ensenyament, les insercions publicitàries, les presentacions en fòrums acadèmics i amb l'edició d'un díptic divulgatiu. Amb l'inici del primer curs, el setembre de 2002, l'Esaged iniciava la seva activitat normalitzada.

3.2. Objectius fundacionals de l'Escola i col·laboració institucional

L'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents pertany a la Fundació Universitat Autònoma de Barcelona i està adscrita a la Universitat homònima. Es tracta del primer centre de l'Estat espanyol dedicat específicament a la formació, l'assessoria i la consultoria i la recerca en l'àmbit de l'Arxivística. Bé que l'activitat principal de l'Escola és l'organització del Graduat Superior d'Arxivística i Gestió de Documents, els seus objectius fundacionals traspassen aquest marc en voler participar de l'organització integral de la formació dels professionals de l'Arxivística, tant la formació bàsica com la formació especialitzada, en convertir-se en un centre d'assessoria i consultoria per a institucions i empreses i en esdevenir un centre impulsor de la recerca en Arxivística.

L'Escola ha estat i és possible gràcies a la col·laboració amb les institucions i amb el sector professional. L'Associació d'Arxivers de Catalunya ha estat la gran impulsora en l'etapa fundacional i continua participant del projecte a través dels convenis que hi ha establerts amb l'Esaged, que han permès una planificació estratègica conjunta del tipus de formació que necessita la professió. La participació plena i activa del col·lectiu professional en el disseny i l'organització de la formació constitueix una part de l'èxit del model proposat. La proposta formativa no es pot fer a esquenes de la professió, com ha passat en altres sectors. És el sector professional qui coneix les necessitats específiques de la professió quant a demanda laboral i, per tant, permet saber les necessitats formatives en tot moment.

Paral·lelament, l'Escola ha comptat amb el suport econòmic d'un conjunt d'institucions i empreses sensibilitzades pel món del patrimoni documental. És el cas de la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat, l'Escola d'Administració Pública de Catalunya i la Diputació de Barcelona, i de les empreses Tecnodoc, Baratz S. A., Adocat y Eypar. Atès que els estudis són autosuficients, l'aportació econòmica d'aquestes institucions i empreses ha permès redistribuir els costos de manera que aquests no recaiguin només en la matrícula.

Aquest conjunt d'institucions i empreses conformen el Consell Assessor de l'Escola, la presidència de la qual recau en l'Associació d'Arxivers de Catalunya per tal com esdevé un suport molt actiu i un interlocutor privilegiat amb el món professional. El Consell Assessor es reuneix una vegada l'any per tal d'analitzar l'evolució de l'Escola i promoure els projectes de futur.

3.3. El Graduat Superior en Arxivística i Gestió de Documents. Promoció 2002-2004

El Consell Social de la Universitat Autònoma de Barcelona acordà, el 8 de maig de 2002, aprovar el Pla d'Estudis conduent a l'obtenció del

títol propi de Graduat Superior en Arxivística i Gestió de Documents⁶, i el 25 de setembre del mateix any s'iniciava el primer curs dels estudis amb un total de cinquanta alumnes.

El pla d'estudis proposa una formació integrada de l'Arxivística, impartida pels millors professionals i sota la base d'una formació pràctica. El pla d'estudis dibuixa una formació interdisciplinària que capaciti els estudiants per exercir en qualsevol arxiu públic o privat, històric i administratiu. En aquest sentit, el conjunt d'assignatures aplega matèries referides tant a l'arxivística més tradicional, com poden ser-ho la paleografia i la diplomàtica, com a la gestió documental més avançada, com poden ser-ho els sistemes de gestió documental o la gestió de documents electrònics. També s'hi contemplen matèries relacionades amb el Dret (introducció al dret i legislació i règim jurídic dels documents) i matèries relacionades amb l'organització administrativa.

La metodologia docent combina la formació teòrica amb una àmplia formació pràctica per tal d'assegurar que l'alumne estigui capacitat per entrar al món laboral un cop ha acabat els seus estudis. Per això, l'Escola garanteix als alumnes la realització de pràctiques externes a través de l'assignatura de Pràcticum, on els alumnes tenen la possibilitat de treballar en un centre per tal de veure l'aplicació pràctica del que han après a les sessions teòriques. A més a més, l'Escola signa convenis de col·laboració amb molts arxius, tant de l'administració pública com de l'empresa privada, que permeten fer pràctiques remunerades als estudiants i que alhora faciliten la seva inserció laboral. En el període 2002-2004, s'han signat prop de 70 convenis de pràctiques externes per als alumnes de primer i segon curs del graduat.

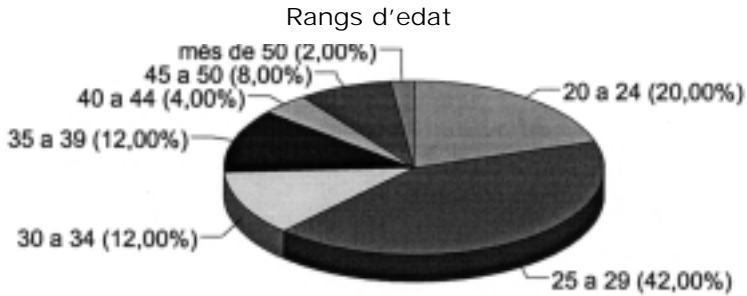
El perfil dels alumnes de l'ESAGED

Durant els cursos 2002-2003 i 2003-2004, els dos primers de funcionament del centre, s'han matriculat al Graduat Superior d'Arxivística i Gestió de Documents 50 i 49 alumnes, respectivament. Per les diferències que presenten ambdós grups, analitzarem els seus perfils de manera separada.

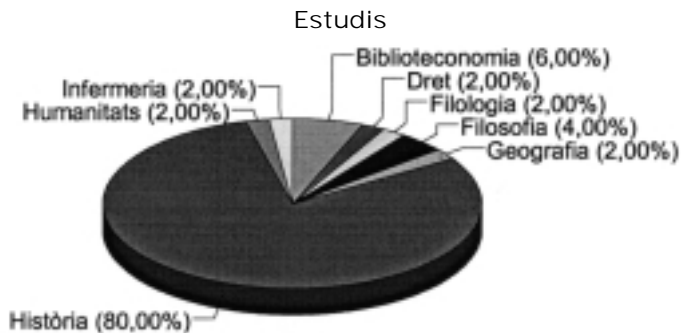
Curs 2002-2003

Dues primeres dades a destacar són la majoritària presència femenina entre l'alumnat (74% enfront d'un 26% d'homes) i una mitjana d'edat de 31 anys, amb un màxim de 54 anys i un mínim de 22.

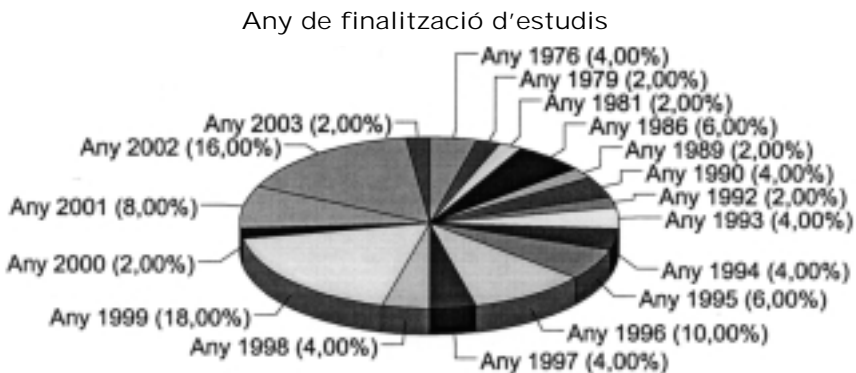
A la figura següent podem veure la distribució per rangs d'edat, amb una franja majoritària entre els 25 i els 29 anys, que correspon a un 42%.

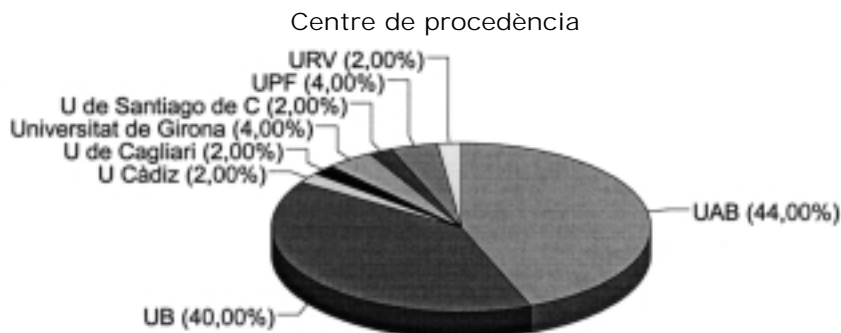
Pel que fa als estudis de procedència, tal com es mostra al gràfic, domina clarament la llicenciatura en Història, que ocupa un 80%, mentre que la resta es distribueix en percentatges entre el 2% i el 6%, en aquest cas corresponent a diplomades en Biblioteconomia.

Pel que fa a l'any de finalització dels estudis anteriors, l'estadística ens mostra un ventall ampli que va des de 1976 fins al mateix curs 2003⁷. De totes maneres, el percentatge més important correspon al 1999, amb un 18%, seguit del 2002, amb un 16%. Tal i com s'observa a la gràfica, els percentatges més elevats corresponen al període 1996-2002.

En relació amb el centre on els alumnes han cursat els seus estudis de primer cicle, els percentatges majoritaris apareixen distribuïts entre la Universitat Autònoma de Barcelona (un 44%) i la Universitat de Barcelona (40%). La resta corresponen a percentatges entre un 2% i un 4%.

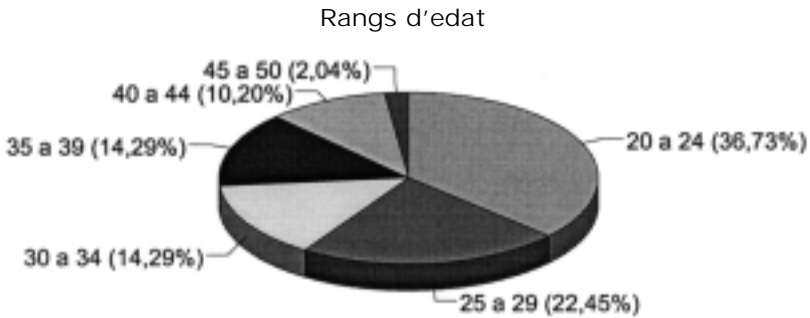
Del total de 50 alumnes, 12 treballaven ja habitualment en arxius o hi havien treballat amb assiduitat en els darrers dos anys.

Finalment, pel que fa a la procedència geogràfica, cal destacar que un nombre elevat d'alumnes procedeixen de la ciutat de Barcelona i dels municipis més immediats, tal com s'observa a la taula següent:

Lloc de procedència	Nombre d'alumnes
Abrera	1
Arenys de Mar	1
Badalona	2
Barcelona	11
Cardedeu	1
Centelles	1
Cerdanyola del Vallès	1
Cervera	1
Cornellà de Llobregat	1
Esparreguera	2
Girona	2
Granollers	1
L'Hospitalet de l'Infant	1
La Garriga	1
La Llacuna	1
La Sénia	1
Manresa	2
Mollet del Vallès	2
Montblanc	1
Sabadell	7
Sant Celoni	1
Sant Vicenç de Torelló	1
Santa Coloma de Gramenet	1
Santa Eulàlia de Ronçana	1
Tarragona	1
Terrassa	2
Torelló	1
Itàlia	1

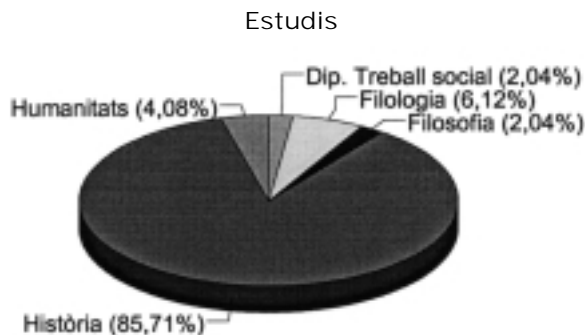
Curs 2003-2004

La distribució per sexes dels alumnes matriculats en el segon any modifica a l'alça la presència masculina (34,69%), amb un augment de més de 10 punts, tot i seguir essent majoritària la femenina, amb un 65,31%. En relació amb la mitjana d'edat dels alumnes, es produeix una lleugera davallada, que la situa en 29 anys.

La figura anterior ens mostra com s'ha modificat lleugerament la distribució per rangs d'edat i és el que se situa entre els 20 i els 24 anys el que passa a ser majoritari, amb un 36,73%, seguit dels de 25 a 29, amb un 22,45%, i entre 30 i 34, amb un 14,29%. Les edats extremes de situen als 22 i als 45 anys.

Els estudis de procedència de l'alumnat segueixen dominats per la llicenciatura en Història, que en aquest cas augmenta en relació amb el curs anterior, passant del 80% a quasi un 86%, alhora que es redueix lleugerament la diversitat d'altres estudis.

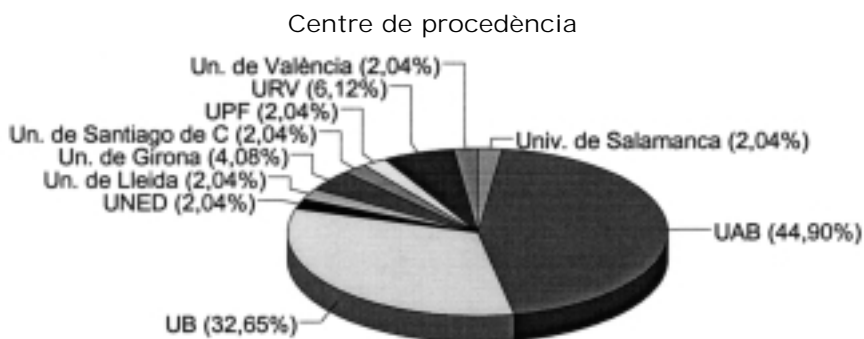

Les dades referides a l'any de finalització dels estudis anteriors presenten una aproximació a la data d'incorporació al Graduat, amb un clar domini dels matriculats que han finalitzat els seus estudis en els dos anys anteriors (40,98%), amb valors a l'entorn del 8% per als anys 2001 i 2000 i percentatges entre un 2% i un 4% fins al 1983.

El centre on els alumnes han cursat els estudis anteriors segueix dominat per la procedència de la UAB, que augmenta lleugerament d'un 44 a un 44,9%, i la UB, que passa d'un 40% el curs anterior a un 32,65%. Els percentatges restants es distribueixen en valors entre el 2% i el 6% entre vuit centres més, entre els quals destaca la Universitat de Girona.

Del total de 49 alumnes matriculats en aquest curs, 6 treballaven en arxius o ho havien fet en els 2 darrers anys.

La procedència geogràfica dels alumnes presenta una tònica similar a la del curs anterior, amb un domini de Barcelona i l'entorn metropolità, tot i la incorporació d'alumnes procedents de Galícia i València i d'un augment en la diversificació, que passa de 28 a 33 llocs.

Lloc de procedència	Nombre d'alumnes
Badia del Vallès	1
Barcelona	10
Capellades	1
Cardedeu	1
Cerdanyola del Vallès	3
Coma-ruga	1
Cornellà de Llobregat	1
Flix	1
Gavà	1
Granollers	1
L'Hospitalet de Llobregat	2
Manresa	1
Martorell	1
Mataró	1
Parets del Vallès	1
Riells i Viabrea	1
Sabadell	2
Sant Boi de Llobregat	1
Sant Cugat del Vallès	1
Sant Feliu de Guíxols	1
Sant Feliu de Llobregat	1
Sant Hilari Sacalm	1
Sant Joan de les Abadesses	1
Sant Vicenç dels Horts	1
Santa Coloma de Gramenet	1
Santa Eulàlia de Ronçana	1
Tarragona	1
Terrassa	4
Torelló	1
Viladecavalls	1
Vilanova i la Geltrú	1
Galícia	1
València	1

4. El futur de l'Esaged: més lluny, hem d'anar més lluny

L'Escola, un cop consolidada l'organització administrativa, la funció formativa i la identitat institucional, ha d'escometre el repte d'avançar en el conjunt de línies que conformen el seu projecte integral educatiu.

En primer terme, cal intensificar i diversificar les línies de formació. Plenament consolidat el Graduat Superior, que esdevé l'oferta formativa més vistent, cal desenvolupar un ambiciós programa de formació que materialitzi els projectes ja endegats. Així, cal pluralitzar l'oferta de postgraus seguint el model existent actualment (postgrau en gestió de documents electrònics, postgrau en gestió d'arxius fotogràfics), per bé que eixamplant-lo a l'àmplia gamma de possibilitats que ofereix l'arxivística més renovadora.

També cal continuar impartint els cursos de formació empreses amb l'Associació d'Arxivers de Catalunya i que permeten ofertar cicles formatius de curta durada als professionals distribuïts pel territori i als municipis catalans. En darrer terme, el nostre model formatiu és obert a continuar donant suport de formació i assessorament a d'altres institucions, com ha estat el cas de l'Escuela de Administración Pública de la Rioja i el Govern d'Andorra (2004).

L'Escola ha d'esdevenir també un centre de recerca per tal de contribuir a l'impuls i la millora del coneixement en el camp de l'arxivística i en el marc d'una docència fonamentada en la qualitat i l'excel·lència. En aquest sentit, cal fer esment de dues iniciatives ja endegades que visualitzen perfectament el nostre model de futur. En primer lloc, el projecte d'investigació sobre la problemàtica dels fongs i altres microorganismes en el patrimoni documental, en col·laboració amb diverses administracions públiques i empreses, que té la finalitat d'analitzar el problema des de diversos àmbits i formular un seguit de recomanacions i propostes d'actuació preventiva, així com una metodologia i un pla d'actuació.

Segonament, esperar la publicació de treballs innovadors en la línia de l'estudi de Josep Matas sobre "Les recomanacions del Consell d'Europa sobre comunicació dels arxius i accés als documents públics R(2000) 13 i Rec (2002) 2", difós en col·laboració amb l'Associació d'Arxivers de Catalunya.

Paral·lelament, i mitjançant l'assignatura obligatòria del Pràcticum, s'ha d'incentivar l'exercici de la recerca per als estudiants del darrer curs del Graduat Superior com a mitjà d'esperonar la innovació, renovar els plantejaments metodològics i augmentar significativament la qualitat i el nivell professional. La formació i la inserció laboral dels estudiants constitueix un dels projectes més rellevants de l'Escola. La formalització d'un programa de convenis amb l'empresa i l'administració pública per a la realització de pràctiques remunerades per part dels alumnes del Graduat s'ha mostrat com una via molt eficient per a la seva inserció laboral. La signatura de prop de 80 convenis al llarg dels anys 2002-2004 palesa la bona acollida per part de la societat dels nous professionals.

Finalment, l'Escola ha de continuar avançant en el seu reconeixement institucional i internacional. En el primer aspecte, promovent l'oferta de serveis d'assessoria i consultoria a l'empresa i les administracions públiques com a organització que compta amb els recursos humans i metodològics per dur-ho a terme i com un mitjà de visualitzar la necessitat de comptar amb veritables experts en arxivística i gestió de documents en els projectes que s'emprenguin arreu del territori. En segon lloc, l'Escola ha impulsat el seu reconeixement internacional, tant amb la seva participació activa en la trobada d'Escoles de formació al Congreso de Archivología del Mercosur (Córdoba, Argentina, 2003), com mitjançant la seva integració al Consell Internacional d'Arxius, en entrar a formar

part de la Secció d'Educació Arxivística (ICA/SAE) i al seu directori internacional d'institucions arxivístiques.

4.1. La formació en Arxivística i la convergència europea

En l'àmbit del Graduat, el repte és aconseguir el reconeixement oficial dels seus estudis. La dinàmica actual de l'educació superior fa que sigui un moment clau per a la definició de tots els estudis, perquè el sistema universitari espanyol està en procés de transformació profund per tal d'adequar-se al que s'anomena l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior, que vol potenciar l'harmonització de l'educació superior a Europa. La declaració de Bolonya (1999), signada pels ministres d'educació de 31 països europeus i seguida després per diverses reunions periòdiques, assenta les bases d'aquest procés.

Els objectius expressats en aquestes declaracions i comunicats són els següents: promoure la mobilitat de tots els estaments universitaris, possibilitar la integració dels titulats en un mercat laboral unificat i aconseguir un increment de la competitivitat de l'àrea europea a nivell internacional. L'assoliment d'aquests objectius implica una convergència de sistemes educatius diferents i exigeix una adaptació dels *curricula* pel que fa a l'estructura, els continguts i la definició de competències.

El document marc *La integración del Sistema Universitario Español en el Espacio Europeo de Enseñanza Superior*, elaborat pel Ministerio de Educación, Cultura y Deporte⁸, resumeix els pilars sobre els quals s'ha de sostenir aquest procés de convergència europea:

- Estructura cíclica de les titulacions. Les titulacions s'estructuren en dos cicles: grau i postgrau. En el nivell de grau⁹ (dóna dret al títol de llicenciatura, arquitectura o enginyeria), la formació ha de ser transversal i general per tal de facilitar: l'accés a una gamma àmplia d'estudis de segon nivell, la incorporació al mercat de treball i la mobilitat dels estudiants per prosseguir els estudis en altres universitats europees. La duració del títol de grau estarà compresa entre 180 i 240 crèdits (correspon a 3 i 4 anys, respectivament). El nivell de postgrau (dóna dret al títol de Mestratge) ha de donar formació més específica dirigida a una especialització acadèmica i també oferir un itinerari encaminat a la investigació.
- Sistema de crèdits europeus (ECTS), basats en el treball de l'estudiant. Cada crèdit equival entre 25 i 30 hores de treball de l'alumne i el còmput anual ha de ser de 1.600 hores/any (60 crèdits per curs acadèmic). Els crèdits no es calcularan per hores lectives com fins ara, sinó prenent en consideració el temps esmerçat per l'alumne

per a la superació de l'assignatura (hores lectives, lectures, realització de treballs, preparació d'exàmens, exàmens).

- Sistema de qualificacions únic i transparent que faciliti la comprensió dels expedients en tots els països de l'espai europeu d'ensenyament superior.
- Acompanyament del títol amb un suplement al diploma que ha de tenir com a finalitat donar transparència al tipus de formació rebuda per l'estudiant i facilitar el seu reconeixement en una altra universitat.

Cal entendre, doncs, que aquest procés de convergència europea implicarà una reforma en profunditat dels estudis universitaris. Una reforma que s'ha de fer relativament ràpida, perquè està previst que el 2010 ja estigui en funcionament l'Espai Europeu de l'Ensenyament Superior. I és en aquest marc que cal adequar els actuals estudis del Graduat Superior d'Arxivística i Gestió de Documents. Malgrat que en el cas espanyol encara no s'ha realitzat el desplegament normatiu necessari per poder portar a terme les reformes¹⁰, cal que els arxivers pensem com volem adequar l'actual formació al nou marc. De fet, les associacions d'arxivers espanyoles ja han començat a treballar en aquesta línia i s'ha revitalitzat el Grupo de Trabajo de la Licenciatura amb l'encàrrec d'elaborar un informe que determini com haurien de ser aquests estudis.

En aquest sentit, pensem que qualsevol projecte d'estudi universitari hauria d'estar fonamentat en les següents consideracions:

1. Promoure uns estudis de postgrau d'una durada mínima de dos anys. L'experiència de l'Esaged ens fa pensar que no és possible donar una formació de qualitat amb menys crèdits.
2. Impulsar el caràcter oficial d'aquests estudis. Els estudis de postgrau, a diferència dels mestratges actuals, podran ser títols oficials.
3. Que l'accés a aquests estudis sigui ampli i transversal, atès el caràcter interdisciplinari de la ciència arxivística.

De fet, aquestes han estat les línies de treball amb què ens hem mogut els últims temps; per tant, l'adequació a l'espai europeu no suposarà cap canvi substancial en el disseny dels estudis d'arxivística actuals, però tanmateix ens brinda una oportunitat d'or per finalment aconseguir que la formació tingui el reconeixement que es mereix a nivell nacional i, sobretot, es pugui equiparar als estudis paral·lels a nivell europeu. I és que el nostre viatge a Itaca encara no està acabat.

Notes

- 1 BORRÀS, Joaquim. "Un futur per a la formació". A: DOMINGO, Joan; MATAS, Josep (coord.). *Els arxius: l'experiència catalana*. Barcelona: Associació d'Arxiviers de Catalunya, 1995, pàgs. 147-151.
- 2 La Comissió d'Estudis en Arxivística estava composta per: Laureà Pagarolas, arxiver de l'Arxiu Històric de Protocols; Ramon Alberch, Arxiver en Cap de l'Ajuntament de Barcelona; Joaquim Borràs, arxiver de la Universitat Pompeu Fabra; Blanca Martínez, professora de la Universitat Pompeu Fabra, i Remei Perpinyà, vocal de formació de l'Associació d'Arxiviers de Catalunya.
- 3 ALBERCH, Ramon; BORRÀS, Joaquim; PAGAROLAS, Laureà; PERPINYÀ, Remei. "El programa d'estudis universitaris en arxivística: una proposta". *Lligall*, 1998, núm. 13, pàgs. 273-294.
- 4 El Grupo de Trabajo Ejecutivo estava constituït per: Sr. Ramon Alberch, Arxiver en Cap de l'Ajuntament de Barcelona; Sr. Plácido Ballesteros, director de l'Archivo Histórico de Guadalajara i professor de la Universidad de Alcalá de Henares; Sra. M. Luisa Conde, directora de l'Archivo General de la Administración i professora de la Universidad de Alcalá de Henares; Dr. José Ramón Cruz Mundet, professor titular de la Universidad Carlos III de Madrid; Dra. Remei Perpinyà Morera, professora titular de la Universitat Autònoma de Barcelona; Sra. Julia M. Rodríguez, arxiviera municipal de Alcobendas i presidenta d'ANABAD, i Dr. Manuel Romero Tallafigo, professor de la Universidad de Sevilla.
- 5 La Comissió estava composta per Antoni Borfo, arxiver de la Universitat Autònoma de Barcelona i Cap d'Estudis del Mestratge d'Arxivística de la UAB; Javier Antón Pelayo, coordinador de la Llicenciatura d'Humanitats de la Universitat Autònoma de Barcelona, i Remei Perpinyà, professora de Documentació de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- 6 Es publicà el 28/03/2003 en el DOGC núm. 3.853.
- 7 Aquesta situació és possible pel fet que la matriculació al Graduat és oberta per a persones que han completat estudis de primer cicle, sense necessitat d'haver completat la llicenciatura.
- 8 MINISTERIO DE EDUCACIÓN, CULTURA Y DEPORTE. *La integración del Sistema Universitario Español en el Espacio Europeo de Enseñanza Superior: Documento marco*. Febrer de 2003. <http://wwwn.mec.es/univ/html/informes/EEES_2003/Documento_Marco.pdf> [Consulta: setembre 2004].
- 9 En anglès, "bachelor".
- 10 Tot just ha sortit a la llum el *Proyecto de Real Decreto por el que se establece la estructura de las enseñanzas universitarias y se regulan los estudios universitarios oficiales de grado*.

Resumen

La Escuela Superior de Archivística y Gestión de Documentos es el primer centro del Estado español dedicado específicamente a la formación, la asesoría y la investigación en el ámbito de la archivística. Se creó en el año 2002, y en el 2004 ha salido la primera promoción de Graduados Superiores de Archivística y Gestión de Documentos. Llegada la hora de hacer balance de las actuaciones de la Escuela, este texto explica, en primer lugar, la trayectoria que ha hecho posible la creación de la ESAGED; seguidamente, los orígenes y el funcionamiento de la Escuela, y por último, los planes de futuro en relación especialmente con el Espacio Europeo de la Enseñanza Superior.

Résumé

L'École supérieure d'archivistique et de gestion documentaire (ESAGED) est le premier établissement d'Espagne à être consacré spécifiquement à la formation, au conseil et à la recherche dans cette discipline. Elle a été créée en 2002 et il en est sorti en 2004 la première promotion de diplômés supérieurs d'archivistique et de gestion documentaire. L'heure du bilan étant venue, ce texte expose tout d'abord le parcours qui a rendu possible la création de l'ESAGED, puis les origines et le fonctionnement de l'école et enfin les plans pour l'avenir, notamment en relation avec l'Espace européen de l'enseignement supérieur.

Summary

The School of Archival and Records Management (ESAGED) is the first centre in Spain that is specifically devoted to training, advice and research in the field of archivistics. It was created in 2002 and the first graduate class in Archival and Records Management graduated in 2004, thus prompting an analysis of the School's actions. The text first explains the steps that led to the creation of the ESAGED, and then goes on to describe the origins of the School and how it is run. It ends with a description of future plans, particularly in relation to the European Higher Education Area.

